

ALMANYA'DAKİ TÜRK İŞÇİ ÇOCUKLARININ EĞİTİM SORUNLARI

Doç. Dr. Mehmet ARSLAN

Erciyes Üniv. Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Böl., KAYSERİ
E- Mail: arslan@erciyes.edu.tr

Özet

Türkler yaklaşık yarım yüzyıldır Almanya'da göçmen işçi olarak bulunmaktadır. Bugün Alman eğitim sistemi içinde üçüncü kuşak çocuklarımız eğitim görmektedir. İşçilerimizin bu ülkedeki sosyal ve kültürel birçok sorunu arasında en önemli sorunu çocuklarının eğitimidir. Çünkü, araştırmalar ve istatistiki rakamlar çocuklarımızın ve gençlerimizin Almanlar ve diğer yabancılar arasında eğitim bakımından elverişsiz bir konumda bulduklarını ortaya koymaktadır. Birinci ve ikinci kuşak insanlarımız için ileri sürülen olumsuzluklar, üçüncü kuşak için de geçerliliğini sürdürmektedir. Türk çocukları ve gençlerinin, sistem içinde ileri öğrenime açık Gymnasium ve Realschulelerdeki oranlarının yetersizliği açıkça görülmektedir. Hali hazırda engelli öğrencilerin devam ettiği Sonderschulelerde Türk öğrenciler en yüksek oranlarda bulunmaktadır. Bu durum çocuklarımızın ve gençlerimizin üniversite eğitiminde ve nitelikli meslek eğitiminde önemli bir engeldir. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde çocuklarımızın ve gençlerimizin iyi bir eğitim almaları ve sistem içinde iyi bir konuma gelmeleri hem Almanya'nın hem de ülkemizin yararına olacaktır. Geçmişte uygulanan geçici uygulamalar bir yana bırakılarak, daha gerçekçi ve kalıcı çözümler üretilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Alman Eğitim Sistemi, Türk İşçi Çocukları, Eğitim Sorunları

EDUCATIONAL PROBLEMS OF TURKISH WORKERS CHILDREN IN GERMANY

Abstract

The Turks have been in Germany for half a century as immigrant workers. Today children of the third generation have been educated in German Education System. The most important problem among among various social and cultural matters of our workers in this country is the educational conditions of the children, since research and statistical date prove that our children and the young are in an inadequate condition in terms of education. Among foreigners especially the German. The disadvantages claimed for the first and the second generation are still valid for the third generation. The low rate of Turkish children and the young in Gymnasium and Realschules, providing for the studies in the system can easily be seen. Turkish students go to Sonderschules, to which disable students attend, which is a significant handicap for university and qualified vocational education of our children and the young. In the process of EU membership the qualified education of our children and the young, and their professional position in the system will be in favour of

Germany and Turkey. Putting a side the temporary practice applied before, more realistic and permanent solution should be found.

Key words: German Education System, children of Turkish workers, educational problems.

1. Giriş

Bilindiği üzere Almanya, Avrupa'da özellikle sosyal ve ekonomik alanlarda büyük mucizeler gerçekleştirmiş bir ülke olarak tanınmaktadır. Dünyanın önde gelen ekonomi otoritelerince de Avrupa Birliği'nin çimentosu olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'nin yakın gelecekte uluslararası- supranasyonal (Özalp 2000) bir entegrasyon hareketi olarak da adlandırılan Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinde Almanya'nın önemli bir rolü olduğu da bilinen bir gerçektir. Almanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecindeki önemini artıran birçok faktör arasında en önemlisi hali hazırda bu ülkede 2 milyona yakın Türk'ün yaşıyor olmasıdır.

Almanya'daki yabancılar arasında en büyük yabancı grubunu oluşturan Türk gençlerinin ve özellikle de üçüncü kuşak gençlerin dedelerinin ve kendi ebeveynlerinin karşılaştıkları güçlüklerle karşılaşmalarını ve daha iyi bir eğitim almaları öncelikle kendileri, sonra Türkiye ve daha sonra yaşadıkları ülke Almanya'nın yararına olacaktır. Çok sayıdaki Türk'ün bu ülkenin ekonomik, politik ve sosyal yaşamında etkili olmalarının Türkiye'nin yakın gelecekteki muhtemel Avrupa Birliği üyeliğini olumlu yönde etkileyeceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Bu itibarla gerek Almanya'da gerekse diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk gençlerine Avrupa Birliği üyeliği gibi zor ve çetin bir yolda çok ihtiyaç olduğunu, Türkiye'de politikacısından eğitimcisine, hemen herkesin bilmesi ve anlaması gerekmektedir.

Bu çalışmada Almanya'da yaşayan Türk gençlerinin eğitim ve entegrasyon sorunları çoğu kez karşılaştırmalı biçimde ortaya konacak, sorunlar ve nedenleri tartışılacaktır.

2. Almanya'ya Türk İşçi Göçünün Kısa Öyküsü

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra endüstrisini hızla geliştiren Almanya, 1950'li yılların ortalarından itibaren işgücü açığıyla karşılaştı. Bu açığı öncelikle İtalya'dan karşılamaya çalıştı ve bu ülkeyle 1955'te işçi kabulü anlaşması imzaladı. Zamanla işçi açığının büyümesi üzerine 1960'ta İspanya ve Yunanistan, 1961'de de Türkiye ile işçi alımı konusunda anlaşmalar yapıldı. Daha sonraki yıllarda Portekiz, Tunus, Fas ve eski Yugoslavya Almanya'ya işçi gönderen ülkeler arasına katıldılar (Meier-Braun ve Kilgus 1996, 7).

Almanya'ya ilk işçi göçünün üzerinden yaklaşık 46 yıl geçti. Yarım asırlık bir serüven denilmesine çok fazla bir zaman kalmadı. Geçen süre zarfında işçi göçünün Türkiye'ye ve Türk insanına kazandırdıkları yanında kaybettirdikleri çeşitli haberlere ve yazılara konu oldu. Dış göç olgusu üzerine çok sayıda araştırma ya-

pıldı. Hatta türküler söylendi. Bu insanları ifade etmek için bulunan “Almancı” terimi literatüre geçti.

Bugün için Almanya’da üç nesil (Generation) Türk vatandaşı bir arada yaşamaktadır. Bunlardan Almanya’ya ilk gelen birinci neslin çoğunluğunu, 1960’lı yıllarda Türkiye’deki işsizlik sorununa bağlı olarak iş bulmak ve daha iyi kazanç aramak amacıyla köyünü kentini terk ederek gelenler oluşturmaktadır. Birinci nesil işçiler günümüzde ya emekli olmuş ya da emeklilik için süre doldurmaktadırlar. İkinci nesil Türkler olarak adlandırılan grubu Almanya’ya ilk gelenlerin çocukları oluşturmaktadır. İkinci neslin yoğun biçimde Almanya’ya gelişleri 1970’li yılların sonları ile 1980’li yılların ilk yarısına rastlamaktadır. Bunların çoğunluğu Türkiye’den ilk ve ortaöğretimden koparılarak getirildiler. İçlerinde kuşkusuz zorlukları aşarak iyi bir meslek sahibi olabilenler mevcuttur. Ancak, literatürde bu gruptakiler şanssız nesil olarak tanımlanıyorlar. Üçüncü nesil Türkleri ise, birinci neslin torunları oluşturmaktadır. Hemen hemen her kesimden insan, üzerinde en çok durulması gereken neslin üçüncü kuşak Türkler olduğu konusunda fikir birliği içerisindedirler. Çünkü, aşağılarda istatistiki olarak da verileceği gibi, üçüncü kuşağın ekseriyetini Almanya’da doğmuş büyümüş ve yaşamlarını bu ülkede devam ettirecekleri kesin olarak bilinen çocuklar teşkil etmektedir.

3. Alman Eğitim Sistemi İçerisinde Türk Çocukları ve Gençleri

Yurtdışı işçi göçünün başladığı 1960’larda hem Almanya hem de Türkiye işçi çocuklarının eğitiminin gelecekte önemli bir sorun olarak karşılıklarına çıkacağını hesaba katmamışlardı. Zira, o dönemlerde Almanya’da hakim olan anlayış, gelenlerin “misafir işçi” oldukları ve günün birinde ülkelerine geri dönecekleri tezine dayanıyordu. Ancak, durum hiç de böyle olmadı. Türkiye’de yaşanan siyasal ve ekonomik sorunlar ve bunlara bağlı olarak artan işsizlik üzerine, 1970’li yılların ortalarından itibaren Türk işçileri eşlerini ve çocuklarını Almanya’ya getirdiler. Böylece ikinci kuşak Almanya’ya yerleşti. Onlar da Almanya’da evlendiler, çocuk sahibi oldular. Üçüncü kuşak da böylece ortaya çıkmış oldu. Medya aracılığıyla yapılan çeşitli kamuoyu araştırması sonuçları, Türklerin büyük oranda burada kalıcı olduklarını ortaya koymaktadır.

Almanya geçen süre zarfında burada yaşayan yabancıları tanımlamakta kullandığı terim ve kavramlarda da çok titiz davranmıştır. İlk zamanlarda ve hatta 1980’lere kadar “Gastarbeiter” (misafir işçi) terimini kullanmasındaki neden, Almanya’nın Amerika veya Kanada türünden bir göçmen ülkesi olmadığını vurgulamak için idi. Gelenlerin zamanla dönmemeleri üzerine daha sonra “Mitarbeiter” (çalışma arkadaşı) terimini kullandılar. Nihayet hemen her alanda artık “Migranten” (Göçmenler) terimini kullanıyorlar ve çok istekli olmasalar da Almanya’nın bir göçmen ülkesi olduğunu benimsemiş durumdadılar. Weber (1997,9); *Einwanderungsland Bundesrepublik Deutschland in der Europäischen Union* (Göçmen Ülkesi Olarak Avrupa Birliğinde Almanya) başlıklı kitabında Almanya’ya göçü tarihsel perspektiften ele almakta ve diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaş-

tirmalar yaparak şöyle söylemektedir: “*Bu kavram uzun süredir tabu olsa da uluslar arası göç hareketleri diğer Avrupa ülkeleri yanında Almanya’ya da bir göçmen ülkesi haline getirmiştir.*”

Almanya geçen zamana bağlı olarak yabancı işçi çocukları ile ilgili yaklaşım ve tanımlamalarını da değiştirmek zorunda kaldı. Çünkü onlar da işçi çocuklarının eğitiminin bu boyutlara ulaşacağını tahmin edememişlerdi. İsviçreli yazar Max Frisch durumu şöyle özetliyordu: “*Man hat Arbeitskräfte gerufen, und es sind Menschen gekommen*” (Koch 1970,18). Bu sözün Türkçe karşılığı, “*Dışarıdan işgücü istendi, ama insanlar geldi*” şeklindedir. Özetle gelen bu insanların aileleri ve eğitim isteyen çocukları vardı. Bu gerçek zamanla anlaşıldı. İlk zamanlar misafir işçi olarak adlandırdıkları bu insanlara artık Migranten terimini kullanmak zorunda kaldılar (Koch 1970, 21).

Yapılan analizlerin ve saptamaların tam olarak anlaşılabilmesi bakımından Almanya Eğitim Sisteminin kısaca ortaya konması yararlı olacaktır:

Federal Almanya’daki eğitim sistemi aşağıdaki gibi yedi bölümde ele alınabilir:

- 1- Okul öncesi eğitim,
- 2- İlköğretim,
- 3- Ortaöğretim I (Temel Okul-Hauptschule, Meslek Ortaokulu-Realschule, Lise- Gymnasium, Yönelme Sınıfı-Orientierungsstufe, Topluokul-Gesamtschule.
- 4- Ortaöğretim II (Lise ve Meslek Eğitimi),
- 5- Yükseköğretim,
- 6- Yetişkin eğitimi (okul içi, okul dışı, uzaktan öğretim, dışarıdan lise bitirme),
- 7- Özürlülere özel eğitim.

Okul öncesi eğitimi alanında, çocuğun aile içindeki eğitimine 3 yaşından itibaren destek olan yuvalar (Kindergarten) vardır. 4 yıllık ilkokula (Grundschule) başlama yaşı genelde 6’dır. Grundschule 4. sınıftaki not ortalamasına göre öğrenciler ya Gymansiuma ya Realschuleye ya da Hauptschuleye gitmektedirler. Bunların dışında kalan Gesamtschule ise, Almanya’nın son derece sıkı, klasik ve geleneksel yapıdaki 3’lü (Ortaöğretim I) sistemine sonradan katılmış bir okul türüdür. Bu okulların ortaya çıkmasında 1970 ve 1980’li yılların eğitim politikası tartışmalarının izleri bulunmaktadır. Müfredat bakımından bu kesimi izleyen ortaöğretim II’de lise veya toplu okulun üst aşaması ve 9. veya 10. ders yılından sonra, okul çağı düzenlemesi uyarınca devam edilmesi gereken, meslek okulları bulunmaktadır. Yükseköğretim kademesi de ikiye ayrılmakta, yüksekokullar ile meslek eğitimi veren diğer kuruluşları (uzaktan öğretim, meslek okulları) kapsamaktadır. Almanya’da yetişkin eğitimi ile ilgili çok sayıda program bulunmaktadır. Bu programların yürütülmesinden çok sayıda kurum sorumludur. Örneğin; İşçi ve İşveren Örgütleri, Halk Yüksekokulları, Kiliseler ve Belde Yönetimleri bunların önde gelenlerindedir. Yetişkin eğitim programları oldukça çeşitlidir. Bu sayede dışarıdan okul bitir-

mek mümkün olduğu gibi, meslekte ilerleme sağlayacak bir eğitimi almak veya herhangi bir diplomaya bağlı kalmaksızın insanların kendilerini çeşitli konularda geliştirmelerini sağlamaları da mümkün olabilmektedir (DTS 1995, 68-69).

Bu arada, son yıllarda Alman eğitim sisteminin niteliksizliği konusunda, ülke kamuoyunda sert tartışmaların yer aldığını belirtmek gerekmektedir. Bu bağlamda, OECD'nin 32 ülkede yaptırdığı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sonuçları Alman eğitim sisteminin yoksullaştığını gözler önüne sermiştir. 32 ülkede toplam 25.000 öğrenciye aynı testin uygulanması suretiyle yürütülen araştırmanın Almanya açısından sonuçları tam bir şok etkisi yaratmıştır. Zira, bu araştırma sonuçlarına göre, okuma ve okuduğu metni anlamada Alman öğrenciler 32 ülke arasında ancak 25. sırayı; temel matematik eğitiminde 22. sırayı; doğa bilimlerinde ise 23. sırayı elde edebilmişlerdir (Terhart, 2002, 25). Kısaca, Alman okul sistemi toplumsal yönden yardıma gereksinimi olan çocukları ve gençleri iyi eğitememektedir. Bu grubun en başında da Türk çocukları ve gençleri gelmektedir.

Yukarıdaki genel tespitlerden sonra Alman Eğitim Sistemi içindeki Türk öğrencilerinin mevcut durumu aşağıda sayısal verilere dayalı olarak verilmektedir.

1991-2000 Yılları Arasında Almanya'daki Yabancı ve Türk Öğrenciler

Almanya'nın resmi kurumlarınca yayınlanan verilere göre 2003 yılı itibarıyla bu ülkede 1.849.986 yurttaşımız yaşamaktadır. Bunların %53,8'ini erkekler, %46,2'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Hali hazırda Almanya'da toplam 7.334.765 yabancı yaşamaktadır. Tüm yabancılar Almanya'nın nüfusunun %8,9'unu oluşturmaktadır. Son 10 yıldır yaklaşık bu oran muhafaza edilmektedir. Türkler bu sayı içerisinde en büyük orana sahip yabancı konumunda bulunmaktadır. Tüm yabancılar içinde Türklerin payı %25,6'dır (Deutscher Bundestag 2005, 323). 2000 yılı rakamlarına göre Almanya'da genel ve mesleki okullarda eğitim gören yabancı öğrencilerin sayıları ve oranları Tablo-1'de verilmiştir:

Tablo-1: Almanya'da Genel ve Mesleki Okullarda Eğitim Gören Yabancı Öğrenciler (2000 Yılı İtibarıyla)

ÜLKESİ	SAYISI	ORANI (%)
Avrupa Birliği Ülkeleri	195.000	16,90
Yunanistan (tek başına)	43.000	(3,70)
İtalya (tek başına)	92.000	(7,90)
Eski Yugoslavya Ülkeleri	149.000	12,90
Türkiye	502.000	43,40
Polonya	24.000	2,20
Diğer Avrupa	78.000	6,70
Avrupa Dışı Ülkeler	207.000	17,90
TOPLAM	1.155.000	100,00

Kaynak: Kultusminister Konferenz 2002.

Tablo-1`den de anlaşılacağı üzere 2000 yılı itibariyle Almanya`da toplam yaklaşık 1,16 milyon yabancı öğrenci genel ve mesleki eğitim veren okullarda öğrenim görmektedirler. Bu sayı içerisinde Türk öğrencilerinin sayısının önemli bir yer tuttuğu açıkça görülmektedir. %44`e yaklaşan bir öğrenci oranı neredeyse yabancıların yarıya yakını anlamına gelmektedir.

Almanya`da nitelikli eğitim veya daha üst bir eğitim alabilmenin ölçütlerinin veya koşullarının başında özellikle Gymnasium ve Realschuleye geçiş önem taşımaktadır. Zira Gymnasium üniversite eğitiminin temel geçiş basamağı, Realschule ise nitelikli bir meslek eğitimine giden yoldur. Türk çocuklarının ve gençlerinin bu okullardaki payının son yıllarda giderek artması memnuniyet vericidir. Ancak, yine de yabancı öğrenciler arasında, özellikle de Almanya`da Türkler gibi oldukça eski olan ülkelerin çocuklarıyla kıyaslandığında oranların yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. 2002-2003 eğitim-öğretim yılı itibariyle seçilmiş bazı ülkelerin Ortaöğretim I ve Ortaöğretim II`deki oranları Tablo-2`de verilmektedir.

Tablo-2: 2002-2003 Eğitim-Öğretim Yılı İtibariyle Yabancı Öğrencilerin Ortaöğretim I ve Ortaöğretim II Kademesindeki Payları (%)

Ülkesi	Hauptschule (Temel Okul)	Realschule (Meslek Ortaokulu)	Gymnasium (Lise)	Integrierte Gesamtschule (Toplu Okul)	Diğer
Yunanistan (n = 17.347)	43,7	20,9	21,1	9,4	4,9
İtalya (n = 35.391)	51,5	19,8	11,9	10,7	6,1
Portekiz (n = 6.950)	44,2	20,6	16,2	11,8	7,2
İspanya (n = 4.188)	28,3	24,2	26,6	14,0	6,9
Türkiye (n = 210.273)	45,7	18,4	10,8	16,3	8,8

Tablo-2`den de anlaşılacağı üzere, karşılaştırma yapılan 4 ülke arasında Gymnasium ve Realschuleye devam oranı bu ülkelerin altındadır. Buna karşın, yukarıda da değinildiği gibi siyasi mülahazalarla ihdas edilen Gesamtschulelerdeki oranın diğer ülkelerden yüksek olması anlamlı görülmektedir.

Bu arada okul türlerine göre yabancı öğrencilerin dağılımını Alman öğrencilerle karşılaştırmalı biçimde vermek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Federal Meclisin yabancılar ile ilgili hazırlamış olduğu resmi dokümanda (Deutscher Bundestag 2005, 313) yabancı öğrencilerin ekseriyetinin Almanya`da doğmuş olmalarına ve okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmelerine rağmen Ortaöğretim I kademesinde Alman öğrencilerle yabancılar karşılaştırıldığında ciddi farklılıkların olduğu vurgulanmaktadır. Yabancı öğrencilerle Alman öğrencilerin 2002-2003 eğitim-öğretim yılı itibariyle durumları karşılaştırmalı biçimde aşağıda Tablo-3`te verilmiştir:

Tablo-3: Alman ve Yabancı Öğrencilerin Ortaöğretim I Kademesindeki Payları (2002-2003) (%)

	Hauptschule	Realschule	Gymnasium	Gesamt-schule	Diğer
Yabancı Öğrenciler (n = 462 755)	43,8	18,9	13,9	12,8	10,6
Alman Öğrenciler (n = 4 882 478)	18,6	24,5	32,3	8,4	16,2

Kaynak: Deutscher Bundestag 2005, S 33.

2002-2003 eğitim öğretim yılında Alman öğrencilerin sadece %19'u Hauptschuleye giderken yabancı öğrencilerin %44'ü Hauptschuleye gitmektedir. Yine Gymnasiumdaki oranlara bakıldığında yabancı öğrencilerin %14'ü Gymnasiuma giderken, Alman öğrencilerin %32'si Gymnasiumda okumaktadır. Her iki okul türünde de Alman öğrenciler lehine yaklaşık 2,5 kat fark bulunmaktadır. Realschulede fark çok açık olmamasına rağmen burada da Alman öğrenciler lehine fark bulunmaktadır. Tablo-2 ve Tablo-3 sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, İspanyol öğrencilerin diğer yabancılar arasında en iyi konumda olan öğrenci grubu olduğu, hatta bir kaç alanda Alman öğrencilerin seviyesine ulaştıkları anlaşılmaktadır. İspanyol öğrencilerin yaklaşık dörtte biri Hauptschulede okumaktadırlar. Bu oranın diğer yabancılar da oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. Yine Tablo-2'den anlaşılacağı gibi İspanyol öğrencilerin %51'i Gymnasium ve Realschuleye gitmektedirler. Bu oran karşılaştırma yapılan birkaç ülkenin toplam rakamlarına eşit değerdedir. Hauptschulede en yüksek oranda, buna karşın Gymnasium da en düşük oranda yer alan yabancı öğrenci grubu ise Türk ve İtalyan öğrencileridir. Türk ve İtalyan öğrencilerin Hauptschuleye gitme oranı Tablo-3'te verilen toplam yabancı öğrenci ortalamasının üstündedir. Aynı biçimde Gymnasiuma gitme oranları da yabancı öğrenciler ortalamasından düşüktür. Türk öğrencilerin oranının özellikle Gesamtschulelerde yüksek olması diğer okullar karşısında alternatif olarak görülmesinden ileri geldiği düşünülebilir.

Alman eğitim sistemi içinde en tartışmalı konulardan birisi engellilere yönelik özel eğitim kurumu olan Sonderschuledir. Kendi içerisinde 9 farklı türü olan bu okulların amacı; öğrencilere öncelikle temel eğitim ve sonrası gereksinimlerini karşılayacak şekilde ve onların yeteneklerine uygun programları fırsat eşitliği çerçevesinde sunmaktır. Bu eğitim kademesinin düzenlenmesinden yerel yönetimler sorumludur. Yukarıda değinildiği gibi, 1980'li yılların başlarından itibaren yabancı çocukların sayısındaki artışa bağlı olarak bu okul türü ile ilgili şikayetler de giderek artmıştır. Sonderschulelerde yabancıların, özellikle de Türk öğrencilerin payının yüksek olduğu yönünde yakınmalar yaklaşık çeyrek yüzyıldır yüksek sesle dile getirilmekte, ancak kesin bir çözüm bulunamamaktadır. Zira, sayısal veriler yabancı çocukların ve özellikle de Türk çocuklarının haksız biçimde bu okullara yönlendirildiği

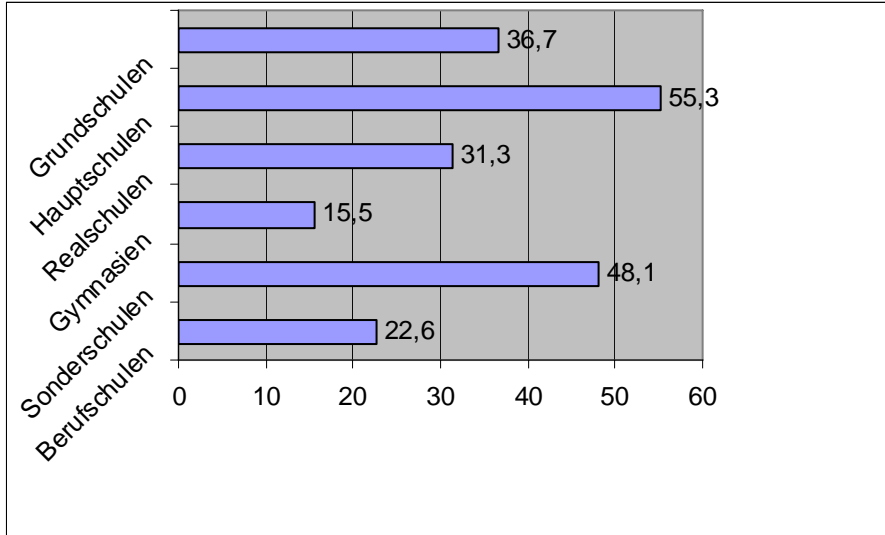
dirildiğini ortaya koymaktadır. Nitekim, Sonderschulelerle ilgili sayısal verilere bakıldığında, Alman öğrencilerin özel eğitim gerektiren okullardaki oranı % 2'lerde olmasına karşın Almanya genelinde yabancı öğrencilerin toplam oranı % 4,5'tir.

Özel eğitim gerektiren okullar içerisinde en yüksek orana sahip grup %19 ile öğrenme güçlüğü çekenlerin bulunduğu gruptur. Almanca'da Förderschule olarak ifade edilen bu okullara devam eden öğrenciler diğer özür gruplarından birisine dahil değildirler. Türkçe'ye "Öğrenme Güçlüğü Olanlar Okulu" olarak çevrilebilecek olan bu okulların, yabancılar ve özellikle de Türk ebeveynler arasında Sonderschule adının olumsuz imajını değiştirmek amacıyla ihdas edildiği biçiminde iddialar mevcuttur.

Yukarıdaki genel açıklamalardan sonra, Almanya'da özel eğitim içinde yabancılar ve Türkler, Baden-Württemberg eyaleti örneğinde ele alınıp incelenecektir. Zira, bu eyalette Sonderschule %5,8 ile Almanya genelinin üstünde bir orana sahiptir. Aynı şekilde öğrenme engelliler okulu olan Förderschulelerdeki yabancı öğrencilerin oranı Almanya genelinde %17'lerdeyken Baden-Württemberg'de bu oran %35'lere ulaşmaktadır.

Baden-Württemberg Eyaletinin başkenti olan Stuttgart merkezindeki yabancı öğrencilerin çeşitli okullardaki, oranları Aşağıda Grafik-1'de gösterilmiştir.

Grafik-1: Stuttgart Merkezindeki Yabancı Öğrencilerin Çeşitli Okullardaki Oranları

Kaynak: Stuttgarter Nachrichten 04.05.2001 (Alındığı Kaynak: Baden-Württemberg'de Eğitim, T.C. Stuttgart Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği, s.153)

Stuttgart merkezinde yabancı öğrencilerin yaklaşık yarısı Sonderschulelere devam etmektedir. Yine bu Eyalet merkezinde yabancı öğrencilerin %55,3'ü yani yarıdan fazlası daha ileri bir öğrenim görme olanaklarının en aza indiği bir okul türü olan Hauptschulelere devam etmektedir. Doğrudan üniversiteye yönelik öğrenci hazırlayan Gymnasiumlara devam oranı ise sadece %15,5'tur.

Okul türleri itibariyle bu Eyalet genelindeki yabancı öğrencilerin sayıları ve yüzdelerinin incelenmesi Alman eğitim sistemi içerisinde yabancıların ve Türklerin durumu hakkında daha gerçekçi bilgiler edinmeyi sağlayacaktır. Bu itibarla Baden-Württemberg Eyaleti genelindeki toplam öğrenci ve yabancı öğrenci sayıları ile toplam içinde Türklerin ve yabancıların oranı aşağıda Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo-4: Baden-Württemberg Genelinde Alman ve Yabancı Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

	Toplam	Yabancılar	Yüzdesi	Türkler	Toplam içindeki yüzdesi	Yabancılar içindeki yüzdesi
Grundschule/ Hauptschule	485.188 209.327	123.697	% 18	51.790	% 7.5	% 41.4
Realschule	223.230	15.865	% 7.6	5.470	% 2.6	% 34.1
Gymnasium	286.410	12.523	% 4.7	2.797	% 1.1	% 24
Sonderschule	51.217	13.204	%26.6	4.967	% 9.9	% 37.4
Toplam	1.255.372	165.289	% 13	65.024	% 5.1	% 40

Önceki bölümlerde Almanya genelinde yapılan karşılaştırmalara ek olarak Baden-Württemberg Eyaleti bazında ortaya konulan yukarıdaki Tablo incelendiğinde bu eyalette Türk öğrencilerin genel toplam içinde, Realschule'de %2,6, Gymnasium'da ise %1,1'lik grubu oluşturmaktadır. Bu oranların son derece düşük olduğu görülmektedir. Sonderschule ile ilgili sayı ve oranlara bakıldığında tam tersi durum ortaya çıkmakta, oran % 10'lara ulaşmaktadır. Bu Eyalette yaklaşık 350.000 Türk yaşamaktadır ve Türklerin bu eyaletin toplam nüfusu içindeki oranı %3,5'tir. Eyalet çapında şayet normal bir dağılım sergilenebilseydi, Türk çocuklarının Gymnasiumda da Sonderschulede de %3,5 oranında temsil edilmeleri gerekirdi.

Tablo-4'de bakarak Türk öğrencilerin durumunu Almanlarla değil de, diğer yabancı öğrencilerle karşılaştırıldığında Sonderschule bakımından sanki iyimser bir sonuç var gibi görülmektedir. Tablodan Sonderschuledeki toplam yabancı öğrencilerin %38'ini Türk öğrencilerin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Oransal olarak yabancı çocukların %40'ını oluşturan Türk öğrenciler için, bu durum, %2'lik bir avantaj olarak görülmekle birlikte, fazla iyimser de karşılanmamalıdır. Zira, Almanya'da yaşayan Türkler yaklaşık yarım asırdır bu ülkede yaşamaktadırlar. Bu istatistiklere konu olan Türk çocuklarının tamamı ise, Almanya'da doğmuş ve büyümüş çocuklardır. Hatta bunların çoğunluğunun ebeveynleri de Almanya'da büyümüş, eğitim görmüş bireylerdir. Oysa, Almanya'daki yabancı sayılarının içeri-

sinde 1990'lerden sonra bu ülkeye göç eden ve henüz bu ülkede çok yeni olan yabancıların önemli bir paylarının olduğunu gözden uzak tutmamak gerekmektedir.

4. Türk Çocuklarının Eğitiminde Yaşanan Çelişkiler-Sorunlar

Yukarıda da vurgulandığı gibi Almanya'da yaşayan Türk işçi çocuklarının eğitimi konusunda 35-40 yıldır doğru ve geçerli bir model bulunamamıştır. Hemen her eyaletin eğitim ile ilgili politikaların saptanmasında inisiyatif sahibi olmaları yüzünden her bir eyalet yabancı çocukların eğitiminde kendine göre bir model izlemiştir. Eğitim politikasına ilişkin tasarımlar Federal Almanya'yı oluşturan eyaletlerin kültürel özerkliği ve bunlara bağlantılı olarak, göçmen politikasında birbirine zıt anlayışlara sahip olmaları yüzünden yabancı çocukların eğitiminde geçerli ve akılcı bir model oluşturulamamıştır.

Ana dilinde öğretim sorumluluğu da eyaletlere göre değişmektedir. Bavyera, Aşağı Saksonya, Kuzey Ren-Vestfalya ve Renanya-Palatina eyaletlerinde sorumluluk eğitim ve kültür bakanlıklarında iken; diğer eyaletlerde sorumluluk yerel konsolosluklara aittir. Anadilinde öğretimi zorunlu ders haline getiren tek eyalet Hessen'dir. Anadilinde öğretimin 1996'da yürürlüğe giren yeni düzenlemesi 2. ve 3. kuşaktan öğrencilerin içinde yaşadıkları durumu göz önüne alan ilkeler ve hedefler getirmektedir. Bunlar arasında öğrencilerin anadil ve yabancı dil yetilerinin geliştirilmesi, iki dilliliklerinin desteklenmesi, bu arada ulusal dillerinin ders programlarında Almanca ile eşdeğer tutulması ve sınıf geçmeye etkili ve olgunluk sınavına varacak kadar kapsamlı biçimde öğretilmesi de bulunmaktadır. Bu çerçevede, Berlin, Kuzey-Ren Vestfalya ve Hamburg eyaletlerindeki liselerde ve toplu okullarda Türkçe, 2. yabancı dil ile eşdeğer olarak sunulmakta ve olgunluk sınavına esas ders olarak kabul edilmektedir. Bavyera'da Türkçe, 2. yabancı dil olarak bazı meslek ortaokullarında okutulmaktadır. Son yıllardaki arayışın temelinde çok dillilik, çok kültürlülük ve kültürler arası ilişkilerin ve söylemlerin arttığı görülmektedir. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarından itibaren moda kavram haline gelen globalleşme veya küreselleşmenin kültürel boyutuyla da uyumlu görülen bu kavramlar Almanya'da yabancıların entegrasyonunda anahtar kavramlar olarak görülmektedir (Bausch Karl-Richard/Christ Herbert/Krumm Hans-Jurgen 1995, 156-157). Rieder (2005), Almanya'da yabancıların eğitiminde 1970'li yıllarda kullanılan entegrasyon kavramının yerini günümüzde "kültürlerarası öğrenme" ve "çok kültürlülük" gibi kavramların aldığı vurgulamakta ve entegrasyonun sadece segregasyon (toplumdan soyutlanma) kelimesinin karşıtı olarak kaldığını söylemektedir.

Örneğin 1980'li yıllarda Bavyera Eyaleti o yıllarda ilköğretimin birinci veya ikinci kademesinden gelen Türk öğrencileri Ulusal Sınıflar (Nationalklassen) denilen sınıflarda toplamış, özellikle Türk öğrencilerin yoğun olduğu yerlerde bu sistemi uygulamıştır. Bu sınıflarda öğrenciler derslerinin çoğunu Türkçe olarak almışlar, yoğun biçimde de Almanca dil eğitimi verilmiştir. Bu sistemin mantığı Türk ebeveynlere şöyle anlatılıyordu: "*Sizler belli bir süre sonra ülkenize dönecek-*

siniz. Çocuğunuz burada Türkiye`deki eğitime entegre olacak biçimde yetiştiriliyor. Dolayısıyla endişeye mahal yok.” Bu sözler tabii ki Türk ebeveynlere cazip geliyordu. Burada bir şeyler kazanıyoruz. Beraberinde çocuğumuzun eğitimi de yürüyor diyerek teselli buluyorlardı. Bu durumdan o yöredeki Alman ebeveynler de memnundu. Çünkü onlar çocuklarının bazen yarıdan fazlasının Türk olduğu sınıflarda okumasından zaten rahatsız oluyorlardı. Zaman içerisinde Türkiye’ye dönen yoktu. Olan çocuklara olmuştu. Zira bu sınıflarda eğitimden sonra çocukların yapabilecekleri tek şey çok da nitelikli olmayan bir meslek eğitimi idi. Daha iyi bir eğitim yapabilmek için ilköğretim 4. sınıftaki başarıya göre Gymnasium veya Realschuleye ayrılmak gerekiyordu. Bunun için de çok yüksek not ortalaması gerekmektedir. Alman çocuklarının dahi zorlandığı Alman dilinde, köklü bir yeterliğe sahip olmayan Türk çocuklarının başarılı olmaları beklenemezdi.

Türk işçi çocuklarının eğitiminde karşılaşılan diğer bir çelişki ise, Türk ebeveynlerin çocuklarının kendi kültüründen kopması kaygısıdır. Burada doğmuş, okul öncesi eğitim görmüş ve Alman arkadaşlarıyla iyi iletişim kurarak daha iyi eğitim olanaklarını zorlamış Türk çocukları kuşkusuz mevcuttur. Ancak, bu durumda da çocuklar gerçekten Türk kültüründen kopmuş bir haldedirler. Yukarıda zikredilen durum yelpazenin bir tarafı ise, bu durum da diğer tarafı gibidir.

5. Sonuç ve Öneriler

Yurtdışı işçi göçü başlamasından günümüze yaklaşık yarım asırlık süre geçmiştir. Bugün Almanya’da üçüncü kuşak Türklerden söz edilmektedir. Türk işçilerinin hali hazırdaki en önemli sorunu çocuklarının eğitimidir. Üçüncü kuşak Türklerin eğitim sorunları, ikinci kuşak çocukların ve gençlerinkinden farksızdır. Daha açık bir ifadeyle üçüncü kuşak çocuklar ve gençler birinci kuşağı temsil eden dede ve nineleri ile ikinci kuşaktan olan babalarının ve annelerinin yaşadığı sorunları aynen yaşamaktadırlar. O tarihlerdeki söylemleri bir bakıma ister istemez kabullenmek zorundaydık. Hani deniliyordu ki, 1960’larda ilk gelen Almanlar çoğunlukla kırsal kesimden gelmişlerdi. Tek kelime dil bilmiyorlardı. Bunların Alman toplumuna uyumları elbette zaman alacaktı. Birinci kuşak entegre olamamışsa da toplumsal açıdan pek sorun teşkil etmiyordu. Eviyle fabrika arasında gününü geçiriyordu. İkinci kuşak için ise genelde söylenen bunların Türkiye’den çoğunlukla ilköğretimini veya ortaöğretimini yarıda bırakarak gelmişlerdi. Tamamen değişik bir dil ve sistemin içine girmişlerdi. İleri öğrenime yönlendirmenin ilköğretimin 4. sınıflarında yapıldığı Alman eğitim sisteminde başarılı olmaları zordu. Oysa, üçüncü kuşak için bunları söylemek artık mümkün değildi. Çünkü üçüncü kuşak Almanya’da doğdu ve yetişme çağını Almanya’da yaşıyor. Artık üçüncü kuşak için başta dil yetersizliği gibi engellerin sayılması ne derece haklı bulunabilir?

Yabancılarla ilgili olarak yapılan hemen tüm araştırmalar, Türklerin büyük oranda Almanya’da kalmak ve bu ülkede yaşamlarını devam ettirmek istediklerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla giderek üçüncü, dördüncü ve gelecek kuşaklar biteviye aynı sorunu yaşamamalıdır.

Yeni nesillerin Almanya'ya uyumlarında ve onlarla eşit imkanlara sahip olmalarında ve imkanlardan yararlanmalarında en temel etken, "iyi bir eğitim" almaktır. Yukarıda yapılan analizler, Türk çocuklarının ve gençlerinin eğitim bakımından çok iyi bir konumda olmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu ülkenin eğitim imkanlarından olabildiğince yararlanmak ve giderek Alman çocuklarıyla eşit hale gelmek gerekmektedir. Ancak, bunu sağlarken kendi kültüründen ve dilinden de kopmamak büyük önem taşımaktadır.

Alman Eğitim Sistemi içinde öncelikle yabancı öğrenciler dezavantajlı konumdadırlar. Alman okul sistemi toplumsal yönden yardıma gereksinimi olan çocukları ve gençleri eğitmeyi başaramamaktadır. Alman ve diğer yabancılarla kıyaslandığında Türk öğrenciler oldukça elverişsiz konumdadırlar. Göçmen çocuklarının eğitiminde fırsat eşitliği yok denecek kadar azdır. Bu gerçekler yukarılarda değinilen PISA araştırması sonuçlarından açıkça anlaşılmaktadır. PISA şokundan kurtulmanın arayışları içinde olan Alman yetkilileri için yabancı öğrencilerin eğitim sorunlarına daha gerçekçi ve kalıcı bir çözüm bulmak konusunda bu Araştırmanın yeniden bir başlangıç olması ve dersler çıkarılması gerekmektedir. Zira, yabancı öğrencilerin nitelikli bir eğitim almaları ve entegrasyonları ileri endüstri ülkesi olmakla ünlü Almanya için hayati bir öneme sahiptir.

Türk çocuklarının Alman Eğitim Sistemi içinde daha iyi bir düzeye gelmelerinde başta Alman Makamlarının, sonra Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve bu ülkede yaşayan ebeveynlerin üzerine düşen ödevler ve sorumluluklar bulunmaktadır. Alman yetkililerin yabancı öğrencilerin eğitiminde sergiledikleri dağınıklık ve tutarsızlık artık son bulmalıdır. Hala geçici önlemlerle yabancıların eğitim sorununu çözmek mümkün görünmemektedir. Federal düzeyde alınabilecek önlemlerle, eyaletler düzeyinde ortak çözüm bulmak mümkündür.

Öğrencileri yükseköğretime hazırlayan Gymnasium ve Realschulelerdeki Türk öğrencilerin payı giderek artırılmalıdır. Çoğunlukla dil yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerle çok sayıda Türk çocuğunun Sonderschulelere gönderilmesi büyük bir haksızlıktır. Türk çocuklarının iyi bir eğitim alması başta, gelecekte genç ve nitelikli insana ihtiyaç duyacağı şimdiden belli olan Almanya ve Türkiye için zaruridir. Almanya'da yaşayan gençlerin Avrupa Birliği içinde Türkiye açısından önemli bir potansiyel güç olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- BADEN-WÜRTTEMBERG'DE EĞİTİM (2002), T. C. Stuttgart Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği Yayını.
- Bausch Karl-Richard/Christ Herbert/Krumm Hans-Jurgen (1995), *Interkulturelles Lernen und interkulturelle Kommunikation*, Handbuch Fremdsprachenunterricht, France Verlag, Tübingen und Basel, S 156-157.
- DEUTSCHER BUNDESTAG (22.06.2005), *Unterrichtung der Beauftragten der Bundesregierung für Migration und Integration, Sechster Bericht über die Lage der Ausländerinnen und Ausländer in Deutschland*, H. Heenemann GmbH&Co., Berlin, sayfa:313.
- DTS *Kulturkontakte Deutsch – Türkisches Symposium* (1995), Körber Stiftung, Hamburg, S 68-69.
- KOCH, Hermert R. (1970), *Gastarbeiter Kinder in deutschen Schulen*, Verlag für Sprachmethodik, Königswinter am Rein.
- KULTUSMINISTER KONFERENZ (Oktober 2002), *Ausländische Schüler und Schulabsolventen 1991 bis 2000*, Hrsg: Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik, Bonn.
- MEIER-BRAUN Karl Heinz, KILGUS Martin A. (1996), *40 Jahre "Gastarbeiter in Deutschland"*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, sayfa: 7.
- ÖZALP, Şan (2000), *Avrupa Birliğine Entegrasyonda Türk Üniversitelerinin Rolü*, Ankara Başbakanlık Yayını, Sayfa:5.
- (Rieder, <http://www.navigar.at> 07.08.2005.
- TERHART, Ewald (2002), *Nach PISA Bildungsqualität entwickeln*, Europäische Verlagsanstalt/Sabine Groenewold Verlage, Hamburg, s. 25.
- WEBER; Albrecht (1997), *Einwanderungsland Bundesrepublik Deutschland in der Europäischen Union*, Institut für Migrationforschung und Interkulturelle Studien (IMIS), Univrstätätsverlag Rasch, Osnabrück, S 9.